

Region Skånes sociala investeringsfond

Tommy Aspegren¹ Christina Thell² Sara Lindeberg³
Elisabeth Bengtsson⁴

¹Strateg Region Skåne. E-post: tommy.aspegren@skane.se ²Controller Region Skåne. ³Specialistläkare socialmedicin Region Skåne. ⁴Folkhälsochef Region Skåne.

Region Skåne deltar aktivt i arbetet för en ökad jämlik hälsa och social hållbarhet. Som ett led i detta har Region Skåne inrättat en social investeringsfond för att ge barn och unga ett bättre liv i Skåne. Den kan ses som ett medel för att rikta fokus mot bakomliggande orsaksfaktorer som påverkar människors sociala förutsättningar i livet, i linje med till exempel intentionerna i WHO:s hälsopolitiska ramverk Health 2020. Sociala investeringsfonder har tidigare endast inrättats i kommuner och Region Skåne har, som första svenska region som inrättat en social investeringsfond, fått hitta sin egen väg i arbetet med denna då förutsättningarna ser annorlunda ut jämfört med kommunal verksamhet. I denna artikel beskrivs den pågående processen med och erfarenheterna av arbetet med den sociala investeringsfonden i Region Skåne.

Skåne Regional Council takes an active part in the efforts for achieving health equity and social sustainability. As a part of this work, Skåne Regional Council has established a social investment fund aiming at better lives for children and adolescents in Skåne, by focusing on the social determinants of health. This work is in line with for example the intentions of the WHO European Health Policy Framework Health 2020. In Sweden, social investment funds have previously been established in the municipalities, why Skåne Regional Council, as being the first region in Sweden doing this work, has had to find its own way. This paper describes the ongoing process with and the experiences from the work with the Skåne social investment fund.

Inledning

I syfte att ge barn och unga ett bättre liv i Skåne inrättade Region Skåne i januari 2013, som första svenska region, en social investeringsfond med en budget på 10 mkr per år. Den sociala investeringsfonden kan ses som ett medel för att i praktisk handling rikta fokus mot bakomliggande orsaksfaktorer som påverkar människors sociala förutsättningar i livet. Detta arbete är i linje med intentionerna i till exempel

Världshälsoorganisationens (WHO:s) hälsopolitiska ramverk *Health 2020* (WHO, 2013) och Sveriges kommuner och landstings (SKLs) Samling för social hållbarhet (Sveriges kommuner och landsting 2013), vilka båda har WHO:s och ”Marmotkommissionens” rapport *Closing the Gap in a Generation – Health Equity Through Action on the Social Determinants of Health* (Commission on Social Determinants of Health, 2008)

som en utgångspunkt. Denna så kallade Marmotrapport konstaterade att även om hälsan och den förväntade livslängden fortsätter att öka i många länder så ökar skillnaderna dels mellan olika länder och dels mellan olika grupper inom länderna beroende på skillnader i social rättvisa. Social rättvisa är alltså, menar Marmotkommissionen, en fråga om liv och död genom att den påverkar på vilket sätt som människor lever sina liv, medföljande risk för sjukdom och risken för förtidig död.

I Skåne inrättades år 2010 av Malmö stad den första lokala efterföljaren till Marmotkommissionen, Kommission för ett socialt hållbart Malmö. Slutsatserna i slutrapporten ”Malmö väg mot en hållbar framtid. Hälsa, välfärd och rättvisa” (Kommission för ett socialt hållbart Malmö, 2013) har förstås bäring även utanför Malmö och utgör en inspirationskälla för arbetet för jämlik hälsa och social hållbarhet i Skåne.

Health 2020 antogs av de 53 länderna i WHO:s europeiska region år 2012 och är en gemensam och evidensbaserad ram med målet att påtagligt förbättra befolkningens hälsa och välbefinnande, minska ojämlikheter i hälsa, stärka folkhälsan och garantera människocentrerade system som är universella, jämlika och av hög kvalitet (Jakab & Tsouros, 2014). Enligt detta ramverk bör ett tvärsektorielt och förebyggande tillvägagångssätt användas för att ta itu med grundorsakerna till hälsoproblem med ökat fokus på hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande åtgärder. Region Skåne, som har det

regionala utvecklingsansvaret i Skåne, antog i juni 2014 en regional utvecklingsstrategi¹ där det regionala folkhälsoarbetet kopplas till *Health 2020*.

Det regionala ansvaret omfattar hälso- och sjukvård, regional utveckling och kollektivtrafik. Ansvarsområdet skiljer sig alltså från det som gäller för primärkommunerna vilket medför skillnader i hur man använder/kan använda en social investeringsfond i ett regionalt sammanhang. Flera av de kommuner som har inrättat fonder använder medlen till att förstärka sin egen drifts- och/eller investeringsbudget och till att ge möjlighet till styrning och finansiell samverkan över förvaltningsgränser. Region Skåne har valt att göra sin sociala investeringsfond öppen för ansökningar från i princip alla som är aktiva i välfärdsskapandet i Skåne för att möjliggöra en långsiktig samverkan med och mellan andra aktörer. Samverkan mellan någon av Region Skånes verksamheter och minst en utomstående aktör är därför ett krav för att få medel från fonden, liksom en medfinansiering på minst 30 %. Detta för att komma bort från begränsande organisations- och stuprörstänk. Istället vill man uppmuntra sektorsöverskridande samverkan som gagnar såväl den enskilde individen som samhällsutvecklingen.

Det finns heller inget tydligt krav på att just Region Skåne ska göra en ekonomisk vinst på projekten. Det har lett till ett brett spektrum av ämnen för ansökningarna, vilket också var en avsikt med modellen. Samtidigt blir det svårt

¹ <http://www.skane2030.se/>

att till fullo tillämpa en enkel modell för att ”räkna hem” investeringar. I huvudsak har man kunnat utgå från Region Skånes regionala utvecklingsansvar, för att den vägen hitta ett investeringstänk. Integrationen är en av Skånes största utmaningar, samtidigt som det inrymmer en stor utvecklingspotential för regionen. Allt som på något sätt kan tänkas stödja ökad integration får ses som en investering för Skånes framtida utveckling. Integration handlar då inte enbart om nyanlända flyktingar och invandrare utan även om annat utanförskap såsom ungdomsarbetslöshet, funktionsnedsättning (fysiskt/psykiskt) eller social utsatthet.

Fondens användningsområde hittills kan sammanfattas med att den är till för att sprida redan etablerade och väl fungerande verksamheter till hela Skåne, samt för att prova nya koncept som också har potential att få spridning i hela Skåne. Fonden används aldrig för att etablera en verksamhet i en enskild kommun, eller för att förstärka ordinarie verksamhet inom Region Skåne.

Ansökningsprocess

Ansökan sker via en digital blankett som är utformad utifrån projektplaneringsmetoden Logical Framework Approach, LFA (Örtengren, 2003), ett förfaringssätt som är under utveckling och som kommer att resultera i en online-ansökan. Det har inte tillämpats några fasta ansökningstider utan ansökningar hanteras allt eftersom de kommer in. Processen styrs i huvudsak av redan fastställda sammanträdestider. Folkhälsoberedningen bereder ärendet innan beslut tas i regionstyrelsen. Den-

na ordning kan ibland ge en ganska utdragen beslutsprocess beroende på hur respektive sammanträden är inlagda.

Handläggningen sker huvudsakligen inom enheten för folkhälsa och social hållbarhet, vilken är organiserad inom Region Skånes område för regional utveckling. De som ansöker får stöd och tips för att forma och komplettera sin ansökan efter fondens riktlinjer – vilket gör att det ibland kan ta lång tid från det att ansökan inkommer tills den slutligen går upp för beslut. Syftet med fonden är att få igång bra projekt och då är en bra dialog ett viktigt verktyg.

Beviljade projekt

Mera Yalla

”Mera Yalla” är det första projektet som fick stöd från fonden. Det utgår från Yallatrappan som är ett framgångsrikt arbetsintegrerande socialt företag i Malmö. Yallatrappan har lyckats mycket väl med att etablera personer ur gruppen invandrarkvinnor, utan tidigare arbetslivserfarenhet utanför hemmet, i arbetslivet. En stor del av de kvinnor som deltagit i Yallatrappan har nu en egen försörjning. Värdet av detta behöver knappast utredas då målgruppen är en av dem som möter de största utmaningarna när det gäller att hitta en plats på arbetsmarknaden. Yallatrappan har skapat arbeten utifrån kvinnornas egna kompetenser och åtar sig legoarbeten inom sömnad, lokalvård och catering samt driver en egen restaurang på Rosengård i Malmö. De sociala vinsterna kommer hela familjen tillgodo, inte minst barnen som får se sin mamma gå till ett jobb varje dag och få lön istället för bidrag. Projektet Mera Yalla

sprider nu, med stöd från Region Skånes sociala investeringsfond, konceptet till andra delar av Skåne - företrädesvis Kristianstad och Landskrona. Beviljade medel ur fonden: 1 068 000 kr.

Föreningen idrott för handikappade (FIFH)

FIFH har fått medel för att utveckla en rullstolsskola som skall öka deltagarnas möjligheter att bli mer delaktiga i samhället. FIFH rullstolsskola är basen som möjliggör för deltagarna att från grunden lära sig hantera rullstolen, och som till skillnad från andra projekt där träning sker direkt i stadsmiljö eller i en tävlingsrullstol, fokuserar på brukaren och hennes egen personliga rullstol. Effekterna på kort sikt är ökad hanterbarhet och upplevd meningsfullhet i att hantera och bruka manuell rullstol. Det saknas motsvarande rullstolsskola i Skåne idag och detta projekt kan vara ett sätt att få igång en sådan. Projektets samverkan med sektionen för hög-specialiserad neurorehabilitering vid Orupssjukhuset utanför Höör i Skåne gör att en sådan utveckling kan vara möjlig. Förutom att studera hur körtekniken utvecklas kommer man att använda KASAM-29 frågeformulär som deltagarna besvarar under projektets gång. Fokus på hanterbarhet och meningsfullhet. Beviljade medel ur fonden: 661 000 kr.

KIOSK

KIOSK innehåller ny verksamhet, anpassad till i första hand mellanstadieelever, i deras skolmiljö med syftet att aktivera barn och ungdomar som inte redan är fysiskt aktiva och skapa intresse för en fortsatt aktivitet utanför

skolan. Den pedagogik som används betonar ansvarstagande för sig själv och kamraterna. De idrottsliga övningarna är konstruerade utifrån denna pedagogik. Projektet har varit mycket framgångsrikt i Malmö. En spridning av konceptet har efterfrågats flera gånger under de 10 år som de har varit verksamma. Ett problem har då varit att pedagogiken inte blivit analyserad eller beskriven utifrån ett vetenskapligt angreppssätt. Som ett försök att nu öka möjligheterna till att sprida konceptet utanför Malmö stad bedrivs detta projekt tillsammans med bl.a. Malmö högskola, Näringsliv Skåne och Östra Göinge kommun. Man skapar nu en utbildningsplan som både innefattar teori och praktik. Beviljade medel ur fonden: 250 000 kr.

Småkommuner mot droger

Fyra kommuner i sydöstra Skåne har gått samman i ett projekt mot droger. Syftet med projektet är att skolungdomar ska söka kunskap om droger och droganvändning vilket ska förmedlas via fyra filmer som ungdomarna själva skapar. Professionell hjälp i filmskapandet och rollbesättningen kommer att ges av Film i Skåne AB (ett regionalt resurs- och produktionscentrum för film som till största delen ägs av Region Skåne). Filmerna kommer att spridas och diskuteras i andra skånska skolor och en tävling om bästa film kommer att utlysas. Beviljade medel ur fonden: 2 000 000 kr.

Cancerkompisar

Hälso- och sjukvårdslagen ålägger sjukvårdshuvudmännen att, förutom behandling, även tillhandahålla anhö-

rigstöd för personer drabbade av allvarlig sjukdom. En stor anhöriggrupp utgörs av barn och unga till cancerdrabbade. Ett mer differentierat stöd och fler kontaktytor är önskvärt och sannolikt lönsamt för alla inblandade. Genom en innovativ och digitaliserad matchning mellan unga anhöriga, information och kommunikation samt parallell lednings- och metodutveckling vill Cancerkompisar och Regionalt Cancercentrum Syd tillsammans etablera strukturer och metoder för stöd via en digital funktion som grund. Via projektet kommer barn- och ungdomsgruppen att få tillgång till ett utökat socialt nätverk för råd och stöd. Dessutom kan en långsiktig samverkan utvecklas mellan hälso- och sjukvården och en anhörigverksamhet som bygger på socialt entreprenörskap. Den databas som byggs upp kan även tänkas ha ett värde för framtida forskning. Beviljade medel ur fonden: 1 722 000 kr.

Ekonomiperspektivet

I syfte att undvika onödiga tekniska diskussioner kring ekonomiska termer har Region Skåne valt att i uppstartsfasen hantera de sociala investeringsmedlen som bidrag. I och med Regionsstyrelsens beslut gäller civilrättsligt avtal till extern part, och medlen som avsätts bokas upp som skuld samt tilldelas ett projektnummer och hanteras därefter enligt interna riktlinjer för projekt.

Tillsammans med SKL och ett flertal kommuner har Region Skåne gått med i ett ekonominätverk. Ett första möte har ägt rum i år och det visade sig att många upplever samma problematik. Det framkom att många efterlyser hjälp

att utveckla modeller, sociala investeringskalkyler och socioekonomiska bokslutsmodeller. Detta för att kunna utvärdera effekterna av tidiga insatser och kunna påvisa samhällsvinster på sikt. Umaningen består framförallt i att mäta mänskliga vinster.

Diskussion

Region Skåne har ganska nyligen påbörjat utvecklingsarbetet med sociala investeringar som ett led i Region Skånes strävan mot ökad jämlik hälsa och ett socialt hållbart samhälle. Arbetet med Region Skånes sociala investeringsfond har fortfarande många utmaningar framför sig. Det behövs till exempel en tydligare plattform för att arbeta långsiktigt och för att utveckla arbetet. Kriterierna för fonden behöver förtydligas så att det blir en tydligare koppling till Region Skånes uppdrag och de fastslagna politiska målen. Nästa steg blir att försöka uppskatta långsiktiga effekter och hitta rutiner för att kunna dra lärdom av kunskaperna från utvärderingarna. Målet är sedan att sprida dessa erfarenheter i den egna organisationen men framförallt till andra aktörer i samhället för att uppnå att alla barn och unga i Skåne kan få ett bättre liv och på sikt minska samhällskostnaderna.

En fråga man kan ställa sig är om Region Skåne med en social investeringsfond bara har förstärkt sin budget för regional utveckling. Det är möjligt att det är så, men själva utlysningssformen har öppnat upp för sådant som det normalt är svårt att få in i den ordinarie verksamheten – medlen för sådana initiativ är generellt sett redan uppbundna

i en befintlig budget. I den meningen kan man se den sociala investeringsfonden som ett riskkapital för satsningar som eventuellt ger ett positivt utfall för nytänkande initiativ med ett socialt engagemang som grund. Då fonden kräver ett samarbete med någon av Region Skånes verksamheter så leder ansökningar från externa parter till ett kontaktsökande med regionens verksamheter för att diskutera alternativa sätt att arbeta. Dessa kontakter leder sannolikt till diskussioner och överväganden som annars inte hade uppstått, vilket har ett värde i sig själv.

En titt i backspegeln och lite omvärldspaning väcker en del tankar kring fenomenet sociala investeringar. Det är onekligen en trend just nu och väcker då frågan vad som händer sedan, när nyhetens behag har lagt sig och erfarenheterna börjat samla på sig. Region Skåne kastade sig in i leken utan några större utredningar eller betänkligheter som grund. Med de erhållna erfarenheterna som grund pågår nu i Region Skåne ett arbete för att bättre anpassa fonden till Region Skånes uppdrag och prioriterade mål. Ett konstaterande som gjorts är att det inte finns någon riktigt bra metod att räkna hem ”vinsterna” för en region, och utgående från ett folkhälso- och regionalt utvecklingsperspektiv kan det vara intressantare att mäta och beskriva utveckling än kostnadsminskningar. Det är dessutom ofta andra organisationer, som exempelvis statliga och kommunala, som tillgodogör sig vinsterna vilket kan anses utgöra en del i det regionala utvecklingsansvaret.

Referenser

- Jakab, Z. & Tsouros, AD. (2014). *Health 2020 – att uppnå hälsa och utveckling i dagens Europa*. Socialmedicinsk tidskrift 91;1:74-86.
- Kommission för ett socialt hållbart Malmö (2013). *Malmöns väg mot en hållbar framtid. Hälsa, välfärd och rättvisa*. Malmö: Kommission för ett socialt hållbart Malmö.
- Sveriges kommuner och landsting (2013). *Gör jämlikt - gör skillnad!: samling för social hållbarhet minskar skillnader i hälsa*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- World Health Organization, Commission on social determinants of health (2008). *Closing the gap in a generation. Health equity through action on the social determinants of health*. Geneva, World Health Organization.
- World Health Organization (2013). *Health 2020: a European policy framework supporting action across government and society for health and well-being*. Köpenhamn, WHO:s regionkontor för Europa.
- Örtengren, K. (2003). *Logical framework approach (LFA): en sammanfattning av LFA-teorin*. Stockholm: Sida, Metodenheten.